

Fondarea Imperiului Otoman, tabelul periodic, modelul atomic, acul mașinii de cusut și alte vise care au schimbat istoria omenirii

Visele pot provoca realitatea și chiar o pot influența decisiv. Istoria și dezvoltarea civilizației cunosc numeroase asemenea exemple, unele dintre ele cu consecințe majore, care au ajuns să schimbe harta lumii. Adesea, visele au fost ridicate la rang de viziuni profetice, folosite ca instrumente de propagandă extrem de eficiente.

Astfel, în tradiția islamică și orientală, „visul oracular al Sultanului” se referă la legendarul vis profetic pe care l-a avut Osman I, fondatorul Imperiului Otoman. Acest vis reprezintă mitul fondator al primului mare stat islamic din lume. Cronicile medievale povestesc cum Divinitatea i-a inoculat în vis tânărului lider credința că el și descendenții săi vor stăpâni lumea.

Osman I (cunoscut și ca Osman Gazi, Osman Bey, Osman Han, Fahrüddin sau Osmancik; născut pe 23 august 1258, la Söğüt, Provincia Bilecik, și decedat pe 1 august 1326, la Yenişehir, Provincia Bursa, din Turcia de azi) a fost fondatorul Dinastiei Otomane și al Imperiului Otoman. S-a născut într-o familie de lideri regionali și a moștenit titlul de *bey* („guvernator”) de la tatăl său, Ertugrul (Ertogrul), care la rândul său îl moștenise de la bunicul lui Osman (Suleyman Şah).

Osman I a devenit în 1281 conducătorul statului Söğüt. Înființarea propriu-zisă a imperiului își are originea în cucerirea, în 1301–1303, a

tribului turc Eskenderum și a orașului Eskişehir (literal, în limba turcă: „Orașul Vechi“), după ce Osman declarase independența micului său stat, Principatul Otoman, față de statul selgiucid suzeran. Osman este considerat fondatorul Imperiului Otoman, iar turcii din acest imperiu au fost denumiți simbolic *osmanlâi* până la dizolvarea imperiului, fiind singurul apelativ național recunoscut de către aceștia.

Ertugrul, tatăl lui Osman, fusese vasal și locotenent al sultanului din Iconium. Osman, după moartea ultimului sultan din Dinastia Alaeddin în 1307, a purtat războaie și a acaparat teritorii ca un lider local de tip nou, pretins independent. El devenise bey al tribului său cu doisprezece ani în urmă, după moartea în 1288 a lui Ertugrul. În realitate însă istoricii susțin că este foarte posibil ca, cel puțin în prima parte a secolului al XIV-lea, să fi fost, de fapt, un vasal al lui Abu Said Bahadur, han al Ilhanatului, așa cum reiese din unele emisii monetare. În anul 1289, Osman a asediat și apoi a cucerit cetatea Melassghio (Karahisar). În urma acestui fapt, a fost onorat de sultanul selgiucizilor, Alaeddin al II-lea, cu rangul de emir, primind în dar această cetate. Emirul Osman a cucerit apoi cetățile Vilocamu (Bilecik) și Niceea (Iznik). După cucerirea Niceei, și-a stabilit temporar reședința în orașul Yenişehir (din Anatolia de Vest), ca de acolo să atace Brusa (Bursa), a cărei cucerire și-o dorea foarte mult. În anul 1300, statul selgiucid a fost împărțit în zece provincii autonome, dintre care una îi aparținea lui Osman, care devine astfel conducător semiindependent.

După mai multe victorii în Asia Mică împotriva forțelor bizantinilor, Osman, suferind de reumatism, s-a retras în capitala Yenişehir, unde a murit

în anul 1326. Puțin înainte de moartea lui, fiul său Orhan I (sau Orhan Gazi) a cucerit orașul Brusa, pe care l-a transformat în capitala statului otoman. Mormântul lui Osman se află în acest oraș.

Osman avea 24 de ani când a devenit lider și își dovedise deja aptitudinile de conducător militar și administrativ. Primele bogății și incursiuni sunt subiecte favorite ale scriitorilor orientali, îndeosebi în poveștile de dragoste privind relația lui cu frumoasa Mal Hatun, care i-a devenit una dintre cele două soții principale și i-a dat naștere moștenitorului său, Orhan. Istoricii otomani relevă adesea semnificația profetică onomastică, Osman însemnând „zdrobitorul de oase“, simbolizând energia pe care el și succesorii săi au arătat-o în secolele de cuceriri care au urmat. Numele este dat și unei mari specii de acvile, numite și vultur regal, simbol în heraldică pentru suveranitate și puterea militară. Osman este laudat de scriitorii orientali pentru frumusețea fizică și pentru „minunata lungime și putere a brațului său“. Aidoma lui Artaxences Longimanus din dinastia persană antică și Liu Bei din *Romanța celor Trei Regate* (care prezintă perioada anilor 169–280 d.Hr., de la căderea Dinastiei Han până la împărțirea Chinei în trei mari regate rivale), se spune că Osman era în stare să-și atingă genunchii cu mâinile în timp ce stătea în poziție verticală. Scrierile îl prezintă și ca neîntrecut în materie de călărie. Vestimentația îi era una simplă, în tradiția primilor războinici ai Islamului; ca și aceștia, Osman purta un turban din pânză de in albă, înfășurat în jurul unei tichii de culoare roșie, și caftan monocolor cu mâneci largi, deschise.

Pe lângă Mal Hatun, cealaltă consoartă faimoasă a fost Rabia Bala Hatun, fiica înțeleptului Șeic Edebali. Conform legendei, în timp ce înnopta în casa acestui lider spiritual venerat, Osman a adormit și a avut o viziune uluitoare. Din pieptul Șeicului Edebali a ieșit o lună plină, care a intrat direct în pieptul lui Osman. Imediat după aceea, din buricul lui Osman a început să crească un copac uriaș. Pe măsură ce creștea, ramurile și umbra copacului au acoperit întregul orizont, cuprinzând trei continente (Europa, Asia, Africa) și patru mari fluvii (Dunărea, Tigrul, Eufratul și Nilul). Sub coroana copacului

au apărut orașe mari, moschei cu minarete strălucitoare și munți uriași (precum Caucazul sau Atlas). Frunzele copacului aveau formă de săbii și se îndreptau simbolic spre Constantinopol. Când Osman s-a trezit și i-a povestit visul Șeicului Edebali, acesta i-a oferit imediat binecuvântarea și interpretarea oraculară: „Fiule, Allah v-a dat ție și descendenților tăi suveranitatea asupra lumii. Copacul este imperiul tău, iar fiica mea îți este destinată să-ți fie soție, pentru ca din unirea voastră să se nască această dinastie“. Osman s-a căsătorit ulterior cu fiica șeicului, Bala Hatun, transformând viziunea în realitate politică. Visul a servit drept o justificare divină directă a expansiunii otomane (*Ru'ya* – visul adevărat, venit de la Divinitate).

Visul lui Osman a funcționat ca o profeție autoîmplinită și ca motorul ideologic principal al statului otoman timp de secole. Această viziune nu a fost doar o poveste frumoasă, ci și instrumentul politic perfect care a modelat direct căderea Constantinopolului în anul 1453 și comportamentul războinicilor *gazi*. În textul legendei, care a preluat motivele visului, un detaliu crucial spune că frunzele copacului uriaș aveau formă de săbii, iar vântul le-a întors pe toate spre un singur punct: Constantinopol, capitala Imperiului Bizantin. Orașul era descris în vis ca un „inel de diamant așezat între două safire și două smaralde“, pe care Osman îl pune pe deget. Acest element a transformat cucerirea capitalei bizantine dintr-o simplă ambiție teritorială într-o obligație sacră, lăsată printr-un testament simbolic de către fondatorul dinastiei.

Mai târziu, visul a servit ca justificare și pentru ambițiile de cuceritor ale lui Mahomed al II-lea. În 1453, tânărul sultan s-a folosit direct de mitul visului lui Osman pentru a-și convinge armata că asediul asupra ultimei redute bizantine ca și inexpugnabile, capitala Constantinopol, nu poate eșua, fiindcă victoria fusese deja prezisă de către Divinitate cu un secol și jumătate în urmă.

În timpul asediului din 1453 d.Hr., sultanul Mahomed al II-lea „a transformat profețiile islamice vechi de secole în arme de război psihologic, folosindu-le strategic pentru a ridica moralul armatei sale în momentele

de cumpănă și pentru a-și legitima statutul de conducător ales“. Profețiile nu au fost doar texte religioase, ci și instrumente logistice și de propagandă militară aplicate direct pe câmpul de luptă. Cea mai importantă profeție folosită a fost un *hadith* (zicere atribuită Profetului Mohamed) binecunoscut în lumea islamică: „Cu adevărat veți cuceri Constantinopolul. Ce prinț minunat va fi prințul ei și ce armată minunată va fi acea armată!“ Mahomed al II-lea, care avea doar 21 de ani, s-a prezentat în fața soldaților săi ca fiind exact acel „prinț minunat“ vestit de Profet. O altă profeție conexă afirma că prima armată musulmană care va asedia capitala bizantină va avea toate păcatele iertate. Sultanul le-a reamintit acest lucru soldaților din avangardă și mercenarilor, transformând riscul morții într-o garanție a mântuirii. Descoperirea „miraculoasă“ a mormântului lui Abu Ayyub al-Ansari a fost cel mai de succes act de propagandă bazat pe profeții din timpul asediului. Abu Ayyub al-Ansari fusese prietenul apropiat și purtătorul de steag al Profetului Mohamed, mort în secolul al VII-lea chiar sub zidurile Constantinopolului în timpul primului asediu eșuat. În luna mai 1453, după săptămâni de lupte care nu duceau la niciun rezultat, armata otomană era extenuată, demoralizată și măcinată de zvonuri privind sosirea unei flote creștine salvatoare. „Mentorul spiritual al sultanului, șeicul Akşemseddin, a pretins că a visat și a intrat în posesia unei viziuni divine prin care i s-a indicat locul exact unde era îngropat Sfântul. Săpăturile ordonate de sultan au scos la iveală o piatră de mormânt veche. Descoperirea a fost prezentată trupelor ca un semn profetic incontestabil că Divinitatea susține asediul. Entuziasmul religios a erupt în tabăra otomană, ștergând orice urmă de oboseală exact înainte de asaltul final din 29 mai 1453.

Înainte de începerea asediului, Mahomed al II-lea a ordonat construcția fulgerătoare a fortăreței Rumeli Hisari pe malul european al Bosforului pentru a tăia liniile de aprovizionare ale bizantinilor. Din punct de vedere arhitectural, sultanul a cerut ca turnurile și zidurile fortăreței să fie dispuse geometric astfel încât, privite de sus, planul lor să ortografieze în limba

arabă numele „Muhammad“. Această structură a fost o declarație fizică a profeției împlinite: numele profetului pecetluia strâmtoarea și condamna orașul la cucerirea finală.

Pe măsură ce asediul avansa, ambele tabere căutau semne pe cer. Când o eclipsă de Lună și o furtună violentă au lovit orașul, bizantinii au interpretat evenimentele ca pe un semn că Duhul Sfânt a părăsit Constantinopolul. Mahomed al II-lea i-a folosit imediat pe astrologii și liderii spirituali din tabăra sa pentru a citi aceleași fenomene meteo în cheie islamică. El le-a explicat soldaților că întunecarea Semilunii de pe cer nu era un blestem pentru musulmani, ci un semn astrologic care arăta că „semnul de pe bisericile creștinilor“ (care foloseau simbolic aceleași faze ale Lunii în iconografie) va cădea în mâinile lor. Prin transformarea fiecărui eșec într-o probă a credinței și a fiecărei coincidențe într-o profeție împlinită, Mahomed al II-lea a reușit să mențină o disciplină de fier și o determinare fanatică în rândul celor peste 80 000 de soldați, ceea ce a dus în cele din urmă la prăbușirea definitivă a Imperiului Bizantin.

Visul a funcționat veacuri întregi și ca justificare ideologică pentru fanaticii religioși islamici (războinicii *gazi*). Termenul *gazi* înseamnă „războinic al credinței“ sau cel care luptă în avangarda Islamului (*Jihad*). În secolele XIV–XV, Anatolia era plină de nomazi turcomani, derviși rătăcitori și aventurieri militari. Visul lui Osman a reușit să-i unească pe toți sub o singură umbrelă vizionară. Spre deosebire de alte emirate rivale din Anatolia, Dinastia Otomană avea acum „dovada“ (prin visul validat de Șeicul Edebali) că deține un mandat divin unic. Războinicii *gazi* s-au integrat în armata otomană deoarece credeau că luptă pentru o dinastie binecuvântată. Visul a oficializat alianța dintre liderii militari (precum Osman) și elitele religioase (șeici, derviși). Acest parteneriat a creat o cultură militară fanatică și disciplinată. Pentru un *gazi*, moartea sub zidurile Constantinopolului nu era o tragedie, ci îndeplinirea profeției din vis și o garanție a accederii în Paradis, descris ca un loc cu grădini sub care curg râuri de apă, lapte, miere și vin pur (care nu ia mințile), cu o mare varietate

de fructe veșnice. Locuitorii Paradisului islamic primesc trupuri desăvârșite, neafectate de boli sau oboseală, rămânând veșnic tineri. Alături de ei se vor afla soțiile lor credincioase din viața pământească (dacă au fost pioase) și ființe pure numite *Hurii* (fecioare sau însoțitoare celeste cu o frumusețe ideală), descrise în Coran ca având privirea modestă și o puritate asemenea perlelor, numărul lor fiind aproximat la 72, astfel încât fiecare martir al credinței să aibă la dispoziție câte un veritabil harem, asemenea sultanilor și marilor viziri.

Istoricii moderni (precum Halil Inalcik) au demonstrat că narațiunea scrisă a visului a apărut la aproape 150 de ani după moartea lui Osman, chiar în perioada de maximă expansiune spre Constantinopol. Sultanii au folosit această poveste retroactiv pentru a uni un imperiu fragmentat și pentru a le insufla soldaților o mentalitate de luptători invincibili. Indiferent dacă visul a fost real sau o invenție propagandistică de geniu, impactul său a fost real: a transformat un mic emirat de la granița Bizanțului în stăpânul absolut al Europei de Sud-Est, cu enorme ambiții expansionist ulterioare.

Cu legătură directă cu spațiul românesc, există un al doilea vis oracular islamic faimos, cel al Sultanului Baiazid al II-lea (Veli). Aflat în suferință din cauza unei boli, sultanul a visat un derviş care i-a promis vindecarea dacă va recupera osemintele sacre ale sfântului musulman Sari Saltik. A doua zi, sultanul s-a trezit complet vindecat, a pornit în expediție militară în Dobrogea (în anul 1484) și a ctitorit celebrul complex religios și mormântul sacru de la Babadag.

Sari Saltuk Baba (decedat în perioada 1297–1298), cunoscut și sub numele de Sari Saltuk Dede, este un

faimos gânditor și derviș turc (ascet care renunță la toate bogățiile lumii, depunând jurământul sărăciei absolute, pentru a ajunge la Divinitate), care a propagat religia islamică, mai ales în Balcani și Dobrogea, începând cu anul 1263. Este un erou al cărui nume are o puternică încărcătură spirituală, fiind considerat un simbol al unității culturii turce din Asia Centrală și până în Europa. Adevăratul său nume era Șerif Hizir, însă în lucrarea *Saltuk-Nâme* – dedicată, în cea mai mare parte prezentării vieții sale – apare și cu numele de Șerif, Server, Saltik sau Seyyid. Numele tatălui său era Hassan, iar cel al mamei, Rabia. Și-a pierdut tatăl la vârsta de trei ani. Se cunoaște că Sari Saltuk s-a născut la Sinop și că tatăl său trebuie să fi fost conducătorul unui oraș sau al unei provincii. Sari Saltuk a fost o persoană luminată, profund respectată nu doar de musulmani, ci în același timp, și de unii vecini creștini. În *Saltuk-Nâme* este menționat până și faptul că el cunoștea religia și limba creștinilor la nivelul unui preot, că s-a aflat în diverse relații cu ei și că pe unii dintre ei a reușit chiar să-i convertească la Islam. În scrierile hagiografice apare ca un bun musulman, dar unul stând departe de gruparea Kalenderiye, ignorând preceptul raderii părului, a mustății, bărbii și a sprâncenelor. (Acești derviși rătăcitori ignorau adesea rigurile formale ale legii islamice *Sharia* în favoarea unei libertăți spirituale absolute, considerând că distrugerea convențiilor sociale – *tahrip* – este o cale spre atingerea purității interioare.) De asemenea, se zvonea că își forma cu ușurință prietenii, cum este și cazul celor legate cu: Haci Bektaş Veli, Kutbettin Haydar, Karaca Ahmed, Tapduk Emre, Seyyid Mahmud Hayrani, Ahmed Fakih, Celalettin Rumi sau Seyyid Cemal Kalender. I s-au atribuit și puteri supranaturale. Uimea prin forța sabiei sale din lemn de curmal, prin tăierea în două a unui copac pe care zece persoane nu îl puteau cuprinde, prin deplasarea sa dintr-un teritoriu într-altul într-o clipă. Potrivit aceleași surse, *Saltuk-Nâme*, Sari Saltuk a trăit 99 de ani, fiind ucis prin otrăvire și printr-o lovitură de hanger. Cu toate acestea, se spune că înainte să-și dea ultima suflare l-a omorât pe cel care a l-a otrăvit și înjunghiat. Potrivit unei legende, Sari Saltuk a cerut ca după moarte trupul să-i

fie împărțit și depus în șapte coșciuge și să fie trimise apoi în șapte țări. Se pare că acestea au fost duse în: Moscova, Polonia, Cehia, Suedia, Moldova și Dobrogea. În *Seyahatnâme*, Evliya Çelebi pretinde că Sari Saltuk le-ar fi spus oamenilor săi: „După ce mor, să mă spălați și să îmi pregătiți șapte sicrie, căci pentru mine trebuie să se lupte șapte regi!“

Sari Saltuk a fost un personaj influent, mai ales în zona balcanică. Astfel, musulmanii din Albania, Macedonia, Tracia și Dobrogea l-au îndrăgit și venerat, mulți susținând că mormântul său se află pe teritoriul locuit de ei. Însă în general este acceptată ideea că mausoleul său se află la Babadag. Principalele surse care tratează viața, și mai ales stabilirea lui Sari Saltuk pe teritoriul Dobrogei, sunt cronicile otomane sau selgiucide. În acest sens, cea mai importantă dintre acestea este cea creată de Yazicioğlu Ali (cunoscut și ca Yazicizade) în timpul domniei sultanului Murad al II-lea (1421–1451), căruia i-o și dedică. Această cronică, intitulată *Tarihi ali Selçuk* a fost analizată și valorificată de numeroși oameni de știință, deopotrivă turci și străini. O altă sursă fundamentală este opera lui Seyyid Lokman, intitulată *Oğuzname*. Această cronică, creată între 24 iulie 1599 și 12 iulie 1600, este considerată a fi, de fapt, un rezumat destul de larg al creației lui Yazicioğlu. *Tarihi ali Selçuk*. Din porunca lui Hacı Bektaş, el pleacă împreună cu Ulu Abdal și Kiçi Abdal din Sinop în Gruzia și, după ce îi trece la islam pe gruzini, se îndreaptă spre Dobrogea, ajunge la Cetatea Caliacra, unde omoară un balaur, urmând să îi convingă în acest mod pe locuitorii din zonă să îmbrățișeze Islamul.

Cu toate că viața și personalitatea lui Sari Saltuk au fost tratate în diverse opere hagiografice, cea mai importantă sursă în acest sens rămâne, fără îndoială, în opinia celor mai avizați cercetători, *Saltuk-Nâme*. Aici sunt prezentate, pe lângă războaiele și evenimentele importante din viața eroului, atât legendele altor persoane importante ale vremii (secolul al XIII-lea), cât și relațiile pe care le avea Sari Saltuk cu acestea. La apariția acestei opere un rol foarte mare l-a avut Cem Sultan, fiul sultanului

Mahomed (Mehmet) al II-lea, cuceritorul Constantinopolului. Pe când trecea din Edirne la Babadag, el a auzit legende legate de Sari Saltuk și, plătându-i foarte mult, l-a însărcinat pe Ebü'l-Hayr-I Rumi cu strângerea acestora, reușind după șapte ani de peregrinări prin Anatolia și Rumelia să realizeze această operă în trei volume (în anul 1480).

Viața lui Sari Saltuk a fost tratată și de către Evliya Çelebi, în *Seyahatnâme*. El este prezentat ca fiind unul dintre nepoții lui Ahmet Yesevi, cel care îi oferă sabia din lemn lui Muhammad Buhari, cunoscut sub numele de Sari Saltuk, trimițându-l împreună cu șapte sute de credincioși pentru a-i veni în ajutor lui Haci Bektaş Veli, un savant islamic, mistic, sfânt și filosof din Khorasan, care a trăit și a predat în Anatolia. Numele său inițial era Muhammad. A fost supranumit „Sultanul inimilor” și „Dervişul dervişilor”.

În toate sursele, Sari Saltuk este prezentat drept un sfânt din Khorasan, care a venit în Anatolia pe la jumătatea secolului al XIII-lea și, precum alte personalități, a încercat și a reușit să răspândească, să dezvolte cultura turcă islamică, susținând „starea de fericire și liniște a tuturor oamenilor, care trăiesc într-o atmosferă de pace și prietenie”. Yazicioğlu, în opera sa, *Tarihi ali Selçuk*, relatează despre stabilirea lui Sari Saltuk în Dobrogea: „I-a fost dat ca loc și patrie Dobrogea, care este un colț bun, cu apa și aerul purtători de sănătate și frumusețe. A înștiințat pe ascuns congregațiile turcești din Anatolia, cărora le aparținea. Sub pretextul iernatului, acestea au coborât la Iznik și în scurt timp au trecut prin Üsküdar [Scutari] multe case [corturi] turcești. Răposatul fără prihană a trecut împreună cu ei. Multă vreme în ținutul Dobrogea au existat două-trei orașe și 30–40 grupuri de corturi turcești”. Seyyid Lokman relatează și el despre venirea lui Saltuk Baba în Dobrogea. Contextul istoric era unul complex. În anul 1246, după puternica dominație a mongolilor în Anatolia, o dată cu moartea lui Giyaseddin Keyhüsrev al II-lea, între fiii săi Izzedin Keykavus al II-lea, Kiliçarslan al IV-lea și Alaeddin Keykubad al II-lea se declanșează o dispute aprinsă pentru tron. Izzedin Keykavus al II-lea, care este înfrânt în acest conflict, se refugiază împreună cu apropiații săi la împăratul bizantin,